СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Йоланда Зографова

относно дисертационния труд
„Вярване в справедлив свят и жизнени истории“ на Любомир Руменов Драганов, докторант при Институт за изследване на населението и човека-БАН, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология

Представеният дисертационен труд е посветен на изследване на вярването в справедлив свят като устойчива личностна променлива и на проявлението му в автобиографичните разкази за преживяна несправедливост. Темата е релевантна за съвременната психология на личността и е разработена в рамка, която съчетава утвърдени теоретични подходи с емпирично изследване, ориентирано към преживения житейски опит. Изследвани са значими и актуални проблеми, засягащи както устойчивостта на личностно равнище, така и сериозни аспекти на социални отношения, свързани с възприемане и преживяване на справедливост в жизнени ситуации.

Работата се отличава с ясно структуриране, логическа последователност и коректно формулирани цели и изследователски задачи. Връзката между теоретичната част, методологията и анализа на резултатите е последователно поддържана, което позволява да се проследи цялостната логика на изследователския замисъл.

Теоретичната част представя систематичен обзор на основните концепции, свързани с вярването в справедлив свят, като се разграничават негови две форми като лично вярване и общо вярване с очертани функциите му като регулатор на интерпретацията на социалния опит. Достатъчно е обхванато състоянието на проблема в литературата, през класически и съвременни разработки, включително изследванията в български контекст.

Съществен момент в теоретичния анализ е свързването на вярването в справедлив свят с наративния подход към жизнените истории. Авторът аргументирано обосновава избора на автобиографичния разказ като средство за изследване на начина, по който индивидът осмисля преживяната несправедливост и интегрира опита в личната си история.

Теоретичната част създава адекватна основа за формулиране на емпиричния модел и на цялостния дизайн на изследването.

Методологията на изследването е ясно описана и съответства на поставените цели. Използван е комбиниран подход, включващ стандартизирани психометрични инструменти и качествен анализ на автобиографични разкази. По отношение на задачите, които са формулирани детайлно, би било по-добре някои от тях да бъдат обединени като напр., 4-та и 5-та, 6-та и 7-ма, а текстът да бъде малко по-стегнат. Особено внимание е отделено на разработването на схема за анализ и категоризиране на автобиографичните разкази, основана на утвърдени наративни модели. Представена е и проверка на надеждността на категоризирането, което допринася за методологичната обоснованост на изследването. Използването на структурно моделиране позволява да се анализират взаимовръзките между вярването в справедлив свят, елементите на разказа и актуалните психологически последствия по цялостен начин. Така в един общ модел са обхванати всички променливи в изследването, които чрез количествени и наративни средства се включват в структурни уравнения, за да се провери въздействието не само на предиктори и зависими, но и ролята на медиаторни феномени.

Резултатите са представени ясно и в съответствие с формулираните изследователски задачи. Анализът показва, че личното и общото вярване в справедлив свят са свързани, но функционират различно по отношение на организацията на автобиографичния разказ и на преживяваните последствия от несправедливостта. Данните подкрепят разбирането, че вярването в справедлив свят оказва влияние върху начина, по който разказът се структурира, особено по отношение на развръзката и смисловата интеграция на преживяното. Интерпретациите са последователни и се придържат към емпиричните данни, макар и в някои случаи да изглежда като че ли надхвърлят техните обяснителни възможности. Обяснявам си го със стремежа на докторанта да обхване изучаваната феноменология в дълбочина. Към това по принцип насочват качествени данни. Но е безспорно, че включването на примери от разказите допринася за илюстриране на количествените резултати и за по-доброто им разбиране. Относно изследването възниква въпрос: не породи ли хипотеза за възможни различия по основните променливи като формите на вярване в справедлив свят по фактора „пол“? И като се има предвид значимо

по-високия дял на жени в извадката, не се ли потърси специфика, която да се отрази в дисертационното изследване?

В изводите се обобщават основните резултати и се подчертава ролята на вярването в справедлив свят като вътрешна рамка за интерпретация на несправедливи събития и за регулация на мотивационните и емоционалните последствия. Дисертационният труд допринася за разширяване на изследванията върху вярването в справедлив свят, като го разглежда в контекста на автобиографичния разказ и жизнените истории, а не само чрез самоотчетни измервания.

Публикациите са релевантни на темата на дисертацията и са три в научни сборници.

Няма данни за плагиатство в дисертационния труд и приемам, че работата изцяло е авторска.

Посочени са правомерно ограниченията на изследването, произтичащи от използваните статистически процедури, от избора на извадката поради нейния състав, характер и ограничен профил.

Приемам научните приноси, но е желателно по-стегнатото им и конкретно формулиране, тъй като сега са разказани в обхвата и смисъла на дисертационното изследване.

В заключение, на основата на реализиран научен труд със сериозни приноси, представляващ коректно проведено и добре аргументирано научно изследване, което отговаря на изискванията за дисертация по психология, предлагам убедено на уважаемите членове на научното жури да гласува положително за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ от Любомир Драганов.

10.02.2026г. Проф. д-р Й. Зографова